

Taalgericht vakonderwijs in mijn lessen wiskunde

Els Sas

Ik ben Els Sas, momenteel leerkracht wiskunde aan het Koninklijk Atheneum te Antwerpen. In een ver verleden heb ik als laatstejaars secundair onderwijs heel lang getwijfeld tussen Germaanse filologie en de studies van Burgerlijk ingenieur. Ik heb dus altijd al een passie gehad voor taal, vooral voor het Engels, een prachtige, poëtische taal. Maar ook mijn eigen moedertaal, het Nederlands, ligt me na aan het hart. Na mijn ingenieursstudies en wat zijstapjes 'in de privé', ben ik de uitdaging aangegaan leerkracht wiskunde te worden. Ik heb er meteen veel belang aan gehecht dat mijn leerlingen konden verwoorden wat ze deden en waarom. Toen ik aan de slag ging in een multiculturele school, werd ik bijna vanzelfsprekend geconfronteerd met de gevolgen van taalachterstand en dus ook met taal en taalbeleid.

WAAROM EN HOE KWAM IK BIJ TAALGERICHT VAKONDERWIJS?

Toen bleek al gauw dat veel leerlingen heel veel moeite hadden om te verwoorden hoe ze een probleem hadden aangepakt, waarom ze precies die formules en geen andere gebruikten bij een bepaalde opgave, enz. Meer zelfs, het vraagstuk zelf oplossen ging vaak moeizaam of niet, of ze sloegen de bal helemaal mis omdat ze struikelden over de taal, over de manier waarop de vraag geformuleerd was, meer dan over de wiskundige achtergrond.

Een beetje koppigheid is me niet vreemd, dus ik weigerde om de nadruk op probleemoplossend denken weg te laten, laat staan te verminderen. In plaats daarvan ging ik op zoek naar manieren om de leerlingen te ondersteunen. Manieren om hen te helpen vraagstellingen beter te begrijpen en hen het vertrouwen te geven

om hun werkwijze mondeling en schriftelijk toe te lichten. En zo kwam ik logischerwijze terecht bij *taalgericht vakonderwijs*.

Dat begrip is zo ruim, kent zoveel aspecten dat het onmogelijk is om er hier alles over uit de doeken te doen. Daarom zal ik proberen met enkele concrete voorbeelden uit mijn eigen lespraktijk je een idee te geven van wat je ermee kunt bereiken, hoe het je leerlingen en jou kan helpen bij het bereiken van je les- en jaardoelstellingen. Ik wil hier toch ook meteen bij vertellen dat ik uiteraard niet zelf het warm water heb uitgevonden. Op school trachten we immers via een taalbeleidsplan in alle vakken aan de taalvaardigheid van de leerlingen te werken.

Uiteraard is elke school- en klassituatie verschillend. Ik nodig je daarom uit om open te staan voor

Het vraagstuk oplossen ging vaak moeizaam of niet omdat ze struikelden over de taal.

de voorbeelden en werkwijzen, los van mijn specifieke schoolcontext. Haal er de volgens jou goede ideeetjes uit, zet ze naar jouw hand en manier van werken en vergeet de methodes die niet passen bij jouw schoolcultuur of bij jouw persoonlijkheid. Het zou mooi zijn mochten we met z'n allen stappen zetten, hoe klein aanvankelijk ook, om taalgericht vakonderwijs meer te integreren in onze lessen. Niet omdat wat we 'vroeger' deden niet 'goed' is, maar gewoon omdat een met de jaren veranderde leerlingenpopulatie, een veranderde maatschappij, ook een aangepaste of geëvolueerde aanpak in de klas vereist.

PROJECT STATISTIEK

Ik begin heel bewust met het project voor statistiek voor te stellen, omdat statistiek zo dankbaar is om taal en wiskunde met elkaar te verzoenen. Wiskunde lijkt misschien ver van taal te staan, lijkt misschien een andere discipline, bijna een andere 'taal', maar niets is minder waar. Ook in de wiskunde kan één woordje verschil een heel andere betekenis geven aan een definitie of een eigenschap.

Ook in de wiskunde kan één woordje verschil een heel andere betekenis geven aan een definitie of een eigenschap.

In januari start ik in het 4e jaar met het onderwerp statistiek (zie bijlage 1). Bijna meteen krijgen de leerlingen van mij een opdracht waar ze, in groepjes van twee, maanden gaan aan werken. In het kader van een eigen statistisch onderzoek moeten ze echt alles zelf doen: dat gaat van het opstellen van een enquêteformulier, het

verwerken van de gegevens, over zoeken van achtergrondinformatie om hun onderzoek in een breder kader te plaatsen, ... tot het formuleren van besluiten.

Dat is een erg talige opdracht waarmee je in één klap ook een heleboel vakoverschrijdende eindtermen nastreeft. Terwijl de leerlingen overleggen, enquêtes afnemen, hun evaluatie schrijven, ... zijn ze continu met taal bezig. Dat is niet zo eenvoudig, vandaar dat ik ook heel regelmatig hun resultaten opvraag, niet alleen om hen te leren plannen, maar ook om hen voldoende te kunnen ondersteunen. Ze 'zeuren'

nu en dan wel even, maar als het werk achter de rug is en ze presenteren hun lijvige werkje aan de klas en aan mij, dan zie je dat ze eigenlijk wel trots zijn. Dat hebben ze zélf gemaakt, het is helemaal van hen.

Voor de leerlingen wordt het onderdeel statistiek op deze manier ook heel tastbaar. Doordat dit onderzoek hen als het ware onderdompelt in de statistiek leren ze bovendien met al hun zintuigen. Door te denken, te praten, te schrijven over de leerstof gaan ze ze ook sneller verwerken.

Het is misschien niet altijd mogelijk, maar als je goede afspraken maakt, kun je ook de leerkracht Nederlands en informatica inschakelen om de leerlingen mee te ondersteunen. Houd er ook rekening mee dat het lezen, verbeteren en beoordelen van de opdrachten voor jezelf heel wat tijd in beslag neemt.

Ik probeer ook de leerlingen in te schakelen bij het evalueren, maar ook dat vraagt weer tijd en een zeker leerproces bij de leerlingen

*Door te denken,
te praten,
te schrijven over
de leerstof gaan
ze ze ook sneller
verwerken.*

Gelukkig kun je ook zorgen voor veel interactie in je lessen zonder veel moeilijke ingrepen.

zelf. De leerlingen proberen uit de verzamelde gegevens bijvoorbeeld besluiten te trekken, verkeerde besluiten soms, dat geeft achteraf in de klas, bij de presentatie, soms nog pittige discussies. Dat moet je natuurlijk als leerkracht ook sturen en begeleiden, heel boeiend en uitdagend voor jezelf. Tot hiertoe bestond de populatie bij de onderzoeken steeds uit de leerlingen van onze school, omdat dat vooral praktisch het makkelijkst te organiseren en controleren was voor mij. Maar je kunt deze opdracht ook ruimer zien natuurlijk.

Op onze school werken we met een cyclus van vier jaarthema's, die in elke les, maar ook in vakoverschrijdende projecten terug te vinden zijn. Vandaar dat ik ook de opdracht statistiek daarin probeer in te passen en de keuzemogelijkheden qua onderwerp ietwat beperkt zijn; ook dat kun je natuurlijk opentrekken.

INTERACTIEVE WERKVORMEN IN DE WISKUNDELES

Om dagelijks taalgericht les te geven, hoeft je echt niet altijd op zoek te gaan naar exotische werkvormen of heel je klas te verbouwen.

Hoewel het in de meeste klasgroepen aangenaam is om eens iets helemaal nieuw en 'anders' te doen, moet ik toegeven dat speciale projecten vaak veel voorbereiding en tijd vragen, tijd die ik niet altijd heb. Gelukkig kun je ook zorgen voor veel interactie in je lessen zonder veel moeilijke ingrepen.

VRAAGSTUKKEN AANBIEDEN

Hier geef ik even een voorbeeld mee van een aantal vraagstukken waarbij je de leerlingen in groepjes kunt laten werken. Als je de vraagstukken nauwkeurig bekijkt, zie je dat er telkens een aantal van dezelfde 'soort' zijn, met dezelfde oplossingsmethode als je wil. Geef elke groep één reeks van vraagstukken om zich in te specialiseren. Daarna schuift er telkens een leerling door naar de volgende groep om de opgedane expertise uit te wisselen.

Op deze manier vinden leerlingen vraagstukken al een stuk plezieriger én, dat is nog belangrijker, krijgen ze ook meer zelfvertrouwen. Door in gesprek te gaan over hoe ze het vraagstuk kunnen of moeten aanpakken, waar de fouten zitten, hoe ze die kunnen wegwerken, leren de leerlingen van en met elkaar. Hoewel het soms moeilijk te meten is, heb ik ook de indruk dat ze uiteindelijk de verschillende technieken sneller en beter beheersen.

VOORBEELD 1

OPDRACHT: *Los volgende vraagstukken op*

1. Een vader is 20 jaar ouder dan zijn zoon James. Vijf jaar geleden waren ze samen 40 jaar oud. Hoe oud zijn ze nu?
2. Kim is tweemaal zo oud als Kamal. Zeven jaar geleden waren ze samen zo oud als Kim nu is. Hoe oud zijn Kim en Kamal nu?

3. Nu is Anja drie keer zo oud als haar zus Mellany. Over drie jaar zal ze maar tweemaal zo oud zijn als Mellany. Hoe oud zijn de zussen nu?
4. Een moeder van 33 jaar heeft twee kinderen; één van 4 jaar en één van 2 jaar. Over hoeveel jaar zal ze dubbel zo oud zijn als haar twee kinderen samen?
5. Een vader is vijfmaal zo oud als zijn zoon Abdel. Vijf jaar geleden was de leeftijd van Abdel een negende van die van zijn vader. Hou oud zijn ze nu?
■ ■ ■
6. Een getal bestaat uit twee cijfers waarvan de som 12 is. Verwisselt men de cijfers van plaats, dan bekomt men een getal dat 15 meer is dan het dubbel van het oorspronkelijke getal. Bepaal dit getal.
7. Van een natuurlijk getal is het cijfer van de tientallen het viervoud van het cijfer van de eenheden. De som van de cijfers is 10. Welk getal is het?
8. Van een natuurlijk getal is het cijfer van de eenheden gelijk aan $\frac{5}{2}$ van het cijfer van de tientallen. Verwisselt men de cijfers van plaats, dan bekomt men een getal dat 27 meer is dan het oorspronkelijke getal. Bepaal het oorspronkelijke getal.
9. De som van twee cijfers van een getal is 9. Neemt men $\frac{1}{3}$ van dat getal, dan vindt men 5 meer dan wanneer men $\frac{1}{9}$ neemt van het getal met de cijfers in omgekeerde volgorde. Over welk getal gaat het?
10. Het cijfer van de eenheden van een getal met twee cijfers is het dubbel van dat van de tientallen. Voegt men 36 bij het getal, dan vindt men een getal met dezelfde cijfers. Welk is het oorspronkelijke getal?
■ ■ ■
11. Mohamed C. neemt een stapeltje speelkaarten en legt de kaarten in hoopjes van 4. Er schiet één kaart over. Dan legt hij ze in hoopjes van 5, hij houdt zo 2 kaarten over. Er zijn ook 2 hoopjes meer van 4 dan van 5 kaarten. Hoeveel kaarten heeft Mohamed C.?
12. Anja wil snoepjes verdelen onder haar vrienden. Geeft ze elke vriend 5 snoepjes, dan blijven er 2 snoepjes over. Wil zij elke vriend 6 snoepjes geven, dan heeft ze 1 snoepje te kort. Hoeveel vrienden heeft Anja? Bereken ook hoeveel snoepjes ze heeft?
13. Als Zakaria de leerlingen van zijn klas in groepjes van 4 plaatst, dan blijven er 2 over. Plaatst hij ze in groepjes van 3, dan blijft er maar 1 leerling over, maar zijn er 2 groepen meer. Hoeveel leerlingen zitten er in de klas van Zakaria?
14. Een partij appels wordt door Hayat in kratten van 140 stuks verpakt. Gebruikt zij kratten van 154 appels, dan spaart ze 10 kratten uit. Hoeveel appels zijn er?

AFWEZIGE OF NIEUWE LEERLINGEN OPVANGEN

In grote steden wisselen er na de kerstexamens altijd relatief veel leerlingen van school. Ook onze school kent in januari dus wel wat instroom van leerlingen van andere scholen, andere netten. Vorig schooljaar had ik met de leerlingen uit 'vijf uur wiskunde', waar het tempo mede door de kleine groep vrij hoog lag, al een groot stuk van complexe getallen gezien. Na de kerstvakantie was ik net begonnen met vierkantsvergelijkingen in C, toen iemand van het secretariaat een nieuwe leerling naar mijn klas bracht. Na een kort gesprek bleek dat deze jongen nog niets van deze leerstof had gezien. Daar was ik uiteraard niet op voorbereid, en het is niet evident om dat zo meteen op te vangen.

Je zit daar met een leerling die middenin het schooljaar van school en klas wisselt, dat is al een grote aanpassing. Met zo'n pak onbekende leerstof is de kans groot dat zijn moed en motivatie snel zakt. Dat risico wou ik niet nemen. Maar uiteraard kun je ook de rest van de klas niet zomaar aan hun lot overlaten. We zijn toen met z'n allen rond Abdel gaan zitten. In het midden van de tafel heb ik een paar grote bladen papier gelegd en het nodige schrijfgerief. Bedoeling was dat we de nieuweling zo snel mogelijk zouden 'bijwerken'. Elke leerling moest om de beurt een stukje van het verhaal van complexe getallen, zowel mondeling als schriftelijk toelichten. Ik stuurde bij waar nodig was. Zo bouwden we de leerstof samen terug op. Abdel moest na elk stukje uitleg minstens één vraag stellen.

Door deze gesprekken over de leerstof konden beide partijen kennis verwerven in de wiskunde. Doordat ik de les bij wijze van spreken door Abdel zijn medeleerlingen liet geven, werden ze gedwongen om hun

kennis en denken gestructureerd over te brengen via taal. Je koppelt zo perfect wiskundige doelstellingen aan meer talige lesdoelstellingen. Uiteindelijk bleek deze interactieve les ook voor de leerlingen echt wel een succes. Onze nieuwe leerling ging naar huis met een samenvatting van de leerstof, gemaakt door zijn medeleerlingen én met mijn cursus. Uiteraard moest hij thuis nog wel wat inhalen en oefeningen maken, maar het leek niet meer zo onoverkomelijk. Grappig detail is dat achteraf bleek dat deze les Abdel zelf heel goed was bijgebleven. Hij had zich op deze manier gesteund en welkom gevoeld én had de gemiste leerstof in een recordtempo kunnen assimileren. Sindsdien gebruik ik deze manier van werken regelmatig als afwezige leerlingen terug in de klas komen bijvoorbeeld.

LEERLINGEN TEKENINGEN, GRAFIEKEN, CONSTRUCTIES, ... LATEN BESCHRIJVEN

Heel dankbaar om interactief met taal bezig te zijn is tekeningen, grafieken, constructies, ... laten beschrijven. Eén leerling krijgt de tekening en beschrijft wat er op zijn blad staat aan een tweede leerling. Deze laatste probeert de tekening dan te reconstrueren. Nadien kunnen beide leerlingen dan in discussie gaan over waar het fout is gelopen, hoe ze beter hadden kunnen communiceren, waar het misverstand zat, ...

Onderwerpen om deze techniek toe te passen vind je genoeg. Hieronder slechts enkele voorbeelden:

- ✓ Transformaties;
- ✓ Grafieken van functies;
- ✓ Grafische voorstellingen bij statistiek;
- ✓ Ruimtelijke figuren;
- ✓ Situaties met vlakken, rechten en punten in de ruimtemeetkunde;
- ✓ Tekeningen bij meetkundige vraagstukken;

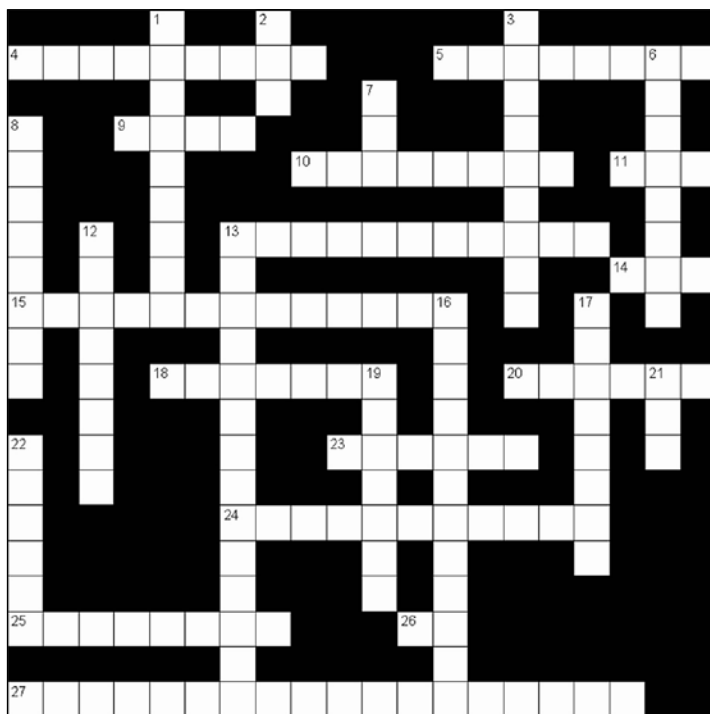
- ✓ Omzetting van korte uitdrukkingen in wiskundetaal (bv. "het dubbele van een getal", "drie meer dan het viervoud van", ...);
- ✓ ...

Je kunt deze manier van werken zelfs aanwenden om leerlingen attent te maken op het belang van het gebruik van de juiste terminologie. Laat hen elkaar bijvoorbeeld eens een opgave dicteren met wortels, machten, breuken, haken, ... in. Het verschil tussen de opgave op papier en de gedichteerde of genoteerde versie kan soms enorm zijn. Daar schrikken ze dan wel van en schenken (soms maar heel even, maar kom) wat meer aandacht aan het juiste woordgebruik.

KRUISWOORDRAADSELS

Ik werk ook regelmatig met kruiswoordraadsels. Die kun je in de klas in grotere groepjes, in teams laten oplossen. Ik ben altijd verbaasd hoe gedreven leerlingen worden als er zo wat competitie aan te pas komt. Of laat ze gewoon alleen of per twee aan een bank werken. Als je de nodige hard- en software hebt, kun je de leerlingen zelf op het einde van elk hoofdstuk een kruiswoordraadsel voor elkaar laten opstellen. Ook op testen of examens durf ik kruiswoordraadsels gebruiken om de kennis van een aantal begrippen te testen.

VOORBEELD 2: *Kruiswoordraadsel*

VAN LINKS NAAR RECHTS

4. deze haakjes { } noemen we
5. het resultaat van een aftrekking heet
9. in de meetkunde stelt A een voor
10. $\pi r^2 h$ is de inhoudsformule van een
11. de sinus van 90° is gelijk aan
13. $a \cdot b = b \cdot a$ omdat de vermenigvuldiging is
14. de familienaam van je wiskundeleerkracht is
15. hoeken die samen 180° vormen, zijn
17. symbool van de verzameling van de rationale getallen
18. hoek waarvan de twee benen samenvallen
20. het symbool $>$ betekent " dan "
23. 1° is minuten
24. hoeken die samen 180° vormen en één been gemeenschappelijk hebben
25. de scherpe hoeken van een rechthoekige driehoek vormen samen graden
26. het bekendste irrationale getal
27. je kunt een functie voorstellen door een grafiek, een functievoorschrift of een

VAN BOVEN NAAR ONDER

1. delen door nul is
2. de straal van de goniometrische cirkel is gelijk aan
3. vierhoek met één paar overstaande zijden //
6. rechte haken gebruiken we voor de notatie bij de oplossingsverzameling van ongelijkheden
7. nul gedeeld door vijf is
8. minst efficiënte manier om een stelsel op te lossen
12. hoe heet de a in x^a
13. de scherpe hoeken van een rechthoekige driehoek zijn hoeken
16. de stelling van Pythagoras geldt in driehoeken
17. het resultaat van een deling noemen we
19. het symbool $<$ betekent " dan "
21. de voornaam van je wiskunde leerkracht is
22. cijfertjes die je gaat optellen om een som te verkrijgen

AANDACHT VOOR DE CONTEXT

Niet alleen taalzwakke(re) leerlingen zullen sneller en beter leren als je aandacht hebt voor de context.

VERZAMELINGENLEER

Aandacht hebben voor context wil zeggen dat je de leerstof in een ruimer kader plaatst. Praat samen met hen over wat ze al weten uit andere vakken of uit het dagelijks leven in verband met het onderwerp uit jouw wiskundeles. Ik voeg als bijlage 2 een klein stukje toe uit mijn cursus over verzamelingen. Bepaalde begrippen lijken in de wiskunde zo ver van hun bed te zijn, terwijl ze de betekenis ervan eigenlijk al wel kennen, maar ze leggen zelf niet de link met ons vakgebied.

PROBLEEMOPLOSSEND DENKEN

Een goed idee is ook om bij vraagstukken en statistiek voorbeelden proberen te zoeken uit de eigen leefwereld van je leerlingen, heb ik ervaren. Als je spreekt over een recent onderzoek naar koopkracht, hoe interessant ook, dan zullen leerlingen uit humane wetenschappen bijvoorbeeld niet meteen dolenthousiast zijn. Laat hen echter zelf op zoek gaan naar een onderzoek in verband met jongeren of jongerencultuur in de krant, op het internet of in hun tijdschriften en ze vinden het plots wel boeiend om alles te weten over populatie, steekproef, enz.

Ook bij het maken en aanbieden van vraagstukken probeer ik hierop te letten. Begrijp me niet verkeerd, elk probleem hoeft echt niet te gaan over gsm's! Je mag hun

leefwereld best ook wel wat open trekken en hun wat achtergrondinformatie geven. Zo wordt een vraagstuk over een onderwerp dat voor hen aanvankelijk onbekend of vreemd was, misschien wel uitdagend of zinvoller om op te lossen.

Sta er wel op dat de leerlingen de zaken correct verwoorden.

Je voert als leerkracht regelmatig ook gewone gesprekjes met je leerlingen, buiten de leerstof. Ook hieruit kun je heel veel inspiratie halen om vraagstukjes op te stellen met je leerlingen in de hoofdrol.

VERBANDEN MET ANDERE VAKKEN EN VOORKENNIS

Het is belangrijk dat leerlingen verbanden zien en leggen tussen de verschillende vakken op school. En ze moeten de bij jou geleerde technieken ook spontaan gaan gebruiken tijdens andere lessen. Om dat te

stimuleren ben ik bij collega's biologie, fysica, chemie, aardrijkskunde, economie, ... uit de tweede graad eens gaan rondvragen welke formules ze in de loop van het schooljaar gebruiken. Met dat overzicht ga ik dan aan de slag bij het inoefenen van omvormen van formules.

Het is een misverstand om te denken dat taalgericht vakonderwijs synoniem is voor (te) veel werk.

Zo wordt het allemaal wat concreter voor de leerlingen.

Door met hen te praten, hen te betrekken bij de les merken ze ook dat ze een heleboel begrippen uit de les wiskunde vaak al kennen of de betekenis ervan zelf kunnen achterhalen. Gebruik die voorkennis ook! Ik denk dan bijvoorbeeld aan *frequentie*, *modus*, *commutatief*, ...

In klasgesprekken kun je opdrachten nauwkeuriger gaan bekijken, samen met de leerlingen praten over de betekenis van vaktermen, maar ook van alledaagse woorden. Laat de leerlingen zeggen wat ze begrijpen, wat niet, stimuleer hen om eerst zelf na te denken over wat iets zou kunnen betekenen, welk woord horen ze erin, eventueel een Frans of Engels woord, ...

Ik merk dat je op die manier sommige leerlingen sterk kunt motiveren, hun succeservaringen kunt geven, maar ook hard werkt aan hun taalvaardigheid. Sta er wel op dat de leerlingen de zaken correct verwoorden. Laat medeleerlingen aanvullen en verbeteren. En stuur ook zelf regelmatig bij. Als je hoort dat een leerling het wel 'goed bedoelt', maar het fout formuleert, help hem dan, geef zelf de correcte formulering of geef een stukje van een zin en laat verder aanvullen.

TE VEEL WERK?

Tot slot wil ik benadrukken dat het een misverstand is om te denken dat taalgericht vakonderwijs synoniem is voor (te) veel werk. Het is gewoon een andere manier van lesgeven, een andere didactische aanpak, die enorm veel voordelen heeft.

Als je eigen materiaal wil gaan maken, dan moet je natuurlijk wat tijd investeren, dat klopt. Zo ben ik momenteel bezig met het maken van een dominospelletje, deze keer niet met stipjes maar met functievoorschriften, grafieken, functiewaardetabellen en namen van functies. Heel plezant, maar ik heb eerlijk gezegd al wel wat zitten puffen en heb heel even ook gedacht: 'Els, waar ben je nu weer aan begonnen?'. Maar ik ben er zeker van dat als ik het enthousiasme van de leerlingen

zie, hen hoor discussiëren over welk dominosteentje waar (niet) past, hen spelenderwijs de leerstof zie verwerken, ik al dat werk en mogelijke bezwaren snel zal vergeten.

En weet dat je ook perfect met bestaand materiaal aan de slag kunt in de klas, als je maar de nadruk legt op voortdurende interactie tussen jou en de leerlingen en tussen de leerlingen onderling. Blijf je ook

bewust van het belang van woordenschat, zodat je leerlingen kunt ondersteunen en ze niet vastlopen op enkele woorden.

Ik hoop in elk geval dat je snel de voordelen ontdekt van taalgericht lesgeven. Probeer gewoon zelf eens een paar lessen uit en jij en je leerlingen worden vast even enthousiast als ik. Ik wens je veel succes en hopelijk ontmoeten we elkaar eens om ervaringen uit te wisselen!

Els Sas

Koninklijk Atheneum Antwerpen
els.sas@scarlet.be

G R O F G E S C H U D

ELS SAS (LEERKRACHT WISKUNDE): *Wat vooral belangrijk is bij het starten met taalgericht vakonderwijs is dat je kritisch bent, dat je bereid bent tot zelfevaluatie en dat je vooral geen dingen gaat doen die je niet meteen liggen. Zet stappen op jouw manier, in onderdelen waar je je goed en zeker bij voelt en werk traag maar zeker. Je doet waarschijnlijk onbewust al zaken die taalgericht zijn, werk die verder uit, experimenteer daarmee. En denk in termen van 'anders' en 'meer geschikt'.*

UIT: De Hert, W. (red.) (2008). *Taalbeleid in de praktijk. Een uitdaging voor elke secundaire school*. Mechelen: Plantyn.